

zasnivaju na crkvenim normama. Posebnu pozornost autorica skreće na tzv. javnu ispovijed u pravoslavnoj crkvi ističući strogost srednjovjekovnih slavenskih zakona glede seksualnoga prijestupa, koji se strogo kažnjavao. Međutim, ostaje nejasno funkcioniranje raznolikih, često proturječnih, pravila o kategorizaciji seksualnih prijestupa pojedinaca u konkretnim bugarskim uvjetima.

Odabrani odlomci, bogati eufemizmima, koji pripadaju različitim redakcijama i sadrže regionalne inačice, pokazuju izvjesne specifičnosti južnoslavenskoga prostora kad je riječ o određivanju težine počinjenoga grijeha. Posebna je pozornost usmjerena na incest, gdje su točno određene njegove mogućnosti i oblici, opisani stupnjevi krvnoga srodstva i mogućnosti krvnoga miješanja. Moguće je, primjerice, sklapanje braka u sedmom koljenu, a blud među članovima šire obitelji (punica, tašta itd.) i nije najteži prijestup.

U početku se stječe dojam o strogosti i konzervativnosti u izricanju kazni za stjecanje oprosta, ali se ubrzo razotkriva izrazita sloboda s obzirom na temeljne norme običajnoga prava. Obred ispovijedi se odvija po ustaljenu redu, koji se sastoji od nekih ključnih trenutaka kao što su grešnikov dolazak u hram, svećeničke pripreme (ps 50, tropari, molitve, itd.), ispovijed grešnika (niz pitanja i odgovora), pouka i kajanje prema zadanim normama, tajanstvena molitva za oprost kojom svećenik oslobađa grešnika njegovih grijeha i otpust.

Privlačnost studije nije samo u odabranom vrlo zanimljivom staroslavenskom literarnom korpusu već i u slobodnom bugarskom prijevodu tekstova čija je namjena da i "nestručnjake" zainteresira za raznorodni svijet staroslavenske srednjovjekovne erotike.

Antonija ZARADIJA KIŠ

Nakana je dugogodišnjega projekta Narodna mitologija Makedonaca, kako to kaže autor obiju knjiga i voditelj projekta, Tanas Vražinovski, bila u prvome redu rekonstruirati sustav narodnih mitoloških vjerovanja iz prošlosti, prema tomu sustavu grupirati te objaviti autentične zapise iz ranijih zbirki, ravnopravno s danas zabilježenim usmenim kazivanjima, poglavito demonoloških predaja i legendi, te potom vidjeti koje je zapravo njihovo mjesto u cjelokupnoj u makedonskoj tradicijskoj kulturi te jesu li, kako i koliko još i danas prisutna u Makedoniji.

Druga je zadaća projekta bila vidjeti koliko makedonska narodna mitologija korespondira s mitologijama ostalih, u prvome redu susjednih, južnoslavenskih naroda.

Na početku je istraživanja bilo neobično važno iz srpskih i bugarskih publikacija iz 19. stoljeća te iz 20. prije godine 1945. (a u nekim primjerima i kasnije) izdvojiti makedonske tekstove jer su nerijetko srpski i bugarski znanstvenici istraživali i objavljivali makedonsku tradicijsku baštinu kao dio svoje. Građa poslije godine 1945. sustavno je terenski skupljana, pohranjivana u arhivima i knjižnicama, dijelom objavljena u različitim publikacijama i antologijskim zbirkama makedonskih mitskih predaja — i to je bio temeljni korpus za istraživanje. (U ovaj su rad uvršteni i tekstovi makedonskih iseljenika, poglavito iz Kanade.)

Korpus tekstova narodne mitologije, koji su ipak objavljeni i kao zbirka u kojoj većina tekstova dotiče i naše dane, obasiže nekoliko izvora: usmene iskaze u obliku narodnih vjerovanja, priče (posebice o čudesnim odnosima između čovjeka i nadnaravnoga bića ili — o prodoru nadnaravnoga u ljudski svijet) te predaje i legende.

Tanas Vražinovski, Narodna mitologija na Makedoncite, knj. I.; II., Institut za staroslovenska kultura - Prilep, Knigoizdatelstvo Matica makedonska - Skopje, Skopje - Prilep 1998., 352 str.; 324 str.

Građa je podijeljena u 10 tematskih skupina: 1. vjerovanja o poganskim božanstvima u makedonskoj tradicijskoj kulturi (najčešće su etimološke predaje o postanku imena makedonskih lokaliteta koji se neposredno vežu uz poganska božanstva); 2. kozmogonijske predaje (o postanku svemira, o nebe, suncu, mjesecini, zvijezdama, zemlji); 3. vjerovanja o atmosferskim fenomenima (oblaci, grad, duga, vjetar, vjetar i grom, voda, vatra, kamen); 4. vjerovanja o kultu pojedinih životinja (srna, vuk, medvjed, konj, koza, zmija, orao, pas, golub, kukavica ...); 5. kult božanskog drveća i vjerovanja u biljke (hrast, lipa, vrba, breza, glog, dren, jabuka, javor, lijeska, orah, šipak); 6. kulturno kamenje; 7. fenomeni vezani uz kulturna i božja mjesta; 8. smrt i kultovi predaka (mitske predoždbe o narodnim junacima i povijesnim osobama); 9. demonološke predaje; 10. kršćanski sveci u narodnoj makedonskoj tradiciji.

Prva je knjiga opširan znanstveni rad u kojemu autor, Tanas Vražinovski, propituje probleme narodne mitologije, njezina određenja te mjesta i u znanstvenom proučavanju i u svakodnevnu čovjekovom životu. U tome kontekstu razmatra i mjesto vjere i magije te različitih magičnih obreda, posebice vezanih uz životne običaje: rođenje, svadba, smrt ili uz čudesna ozdravljenja. Raščlanjuje staroslavensko religijsko naslijeđe u navedenim tematskim skupinama, poglavito u tekstovima što se odnose na poganski sloj. Budući da glavina tekstova ipak pripada predajama (etimološkima, kozmogonijskima, demonološkima, povijesnim), kojima je jedno od bitnih stilskih obilježja zbiljnost, vjerodostojnost, nastojanje za dokumentiranjem događaja (ili doživljaja) o kojemu kazuju, autor u svojem znanstvenom diskursu motive dovodi u suodnos prema stvarnim povijesnim mjestima, događajima i osobama te ih analizira prema povijesnim izvorima. Knjige upotpunjuju i slike mjesta, kulturnoga kamenja, drveća, prikaza životinja na freskama.

Taj je rad Tanasa Vražinovskog akceptirao sva dosadašnja istraživanja narodne mitologije i uključio ih u ovu knjigu (o tome svjedoči iscrpna navedena bibliografija o narodnoj mitologiji Makedonaca na kraju knjige) te je ona ujedno i sažetak, i priručnik, i leksikon za sva buduća istraživanja usmene tradicije uopće. Napominjem da je teško klasificirati, tj. tematski (ili možda i nekako drukčije) odrediti tekstove što pripadaju tako raznolikim žanrovskim skupinama kao u ovoj građi, jer zapravo ne postoji utvrđeni ili barem dogovoreni model koji bi se mogao jednoznačno primijeniti na takvu građu te je nerijetko svaki autor ostavljen vlastitim rješenjima što mu ih nudi upravo korpus građe koju analizira. Nama, Hrvatima, jako bi dobro došla slična knjiga koja bi barem opisala i razvrstala bogate hrvatske povijesne, etimološke, legendarne i mitske predaje, koje oduhovljuju prostore i događaje o kojima kazuju stvarajući više identitet jednoga kraja no mitologiju.

U drugoj su knjizi objavljeni izvorni tekstovi (437 primjera) s točno navedenim izvorima. Raspored tekstova slijedi tematsku raščlambu iz prve knjige. Ističem i opsežan sažetak na engleskom jeziku (str. 281-303), već spomenutu znanstvenu bibliografiju, te indeks zemljopisnih i osobnih imena.

Ljiljana MARKS